

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 2. Omnes Ethnicorum Deos referri ad solem. Cur oremus versus
Orientem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

§. I I.

*Omnes Ethnicorum Deos referri ad Solem.
Cur premissus versus Orientem.*

1. **A**urelius Macrobius *f* luculentus Auctor, & doctus omnes Deos gentium referri ad solem longo, & erudito sermone demonstrat ex Orpheo, Homero, Hesiodo, Platone, aliisque doctrina præstantibus viris, qui numerosam illam Deorum confugem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis, & rudis antiquitas, varia esse numina censuit, quæ variis quoque nominibus distinxit. Explicat hanc doctrinam eximius Philosophorum Plato in Cratylō, & secundo de legibus. Nonnus Pannopolita *g* in Dionysiacis Bacchum introducit, qui solem deprecans sic canit: Belus es Euphratæ, Lybicus vocatus Ammon, Apis es Nilivæ, Arabs Saturnus, Assyrius Jupiter: & infra, sive Serapis es Ægyptius, sive Mithris Babylonis, in Græcia Delphicus Apollo, sive ru Pæon dolorem mitigans, sive es Æther varius, sive Astrochyton. Eadem ferè habent Proclus Lycius *h* in Hymno solis, & ex Latinis Papinius in Thebaide *i*, & Julianus Aurelius *k* libro de cognominibus Deorum. Non est autem omittendus Martianus Felix Capella *l*, apud quem Philologia elegantissimus hisce carminibus solem veneratur.

*Ignoti vix celsa patris, vel prima propago,
Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo,
Regnum naturæ, decus atque assertio Divum,
Mundanusq; oculus, fulgor splendentis Olympi,
Ultra mundanum fas est cui cernere patrem.
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur O-
sirim,
Dissona sacra Mitram, Ditemque serumque Ty-
phonem.
Atys pülcher item, curvi & puer almus aratri,
Ammon & arenæ Libyes, ac Biblus Adon.
Sic vario cunctus te nomine convocat orbis.*

Sic etiam Mercurius Trismegistus *m* in Pimandro Deum Deorum solem appellat, cui omnes cedunt Dii cœlestes tamquam regi & potenti.

f Macrobius 1. Satur. à c. 17. ad 23. *g* Nonnus in Dionysiac. lib. 40. v. 396. *h* Proclus in Hym. solis v. 24. *i* Statius 1. Thebaid. *k* Jul. Arel. de cogn. Deorum lib. 1. cap. 4. & lib. 3. cap. 6. *l* Mart. Capella de nuptiis Merc. & Philologia l. 2. *m* Trismeg. Pimand. cap. 5.

Sunt & alii plures *n*, qui Solem maximum Deorum vocant, & omnia illa numina, quæ sibi fingebant Antiqui, ad ipsum referunt. Vix enim inter Ethnicos quisquam fuit sapientie laude conspicuus, qui non crediderit unicum esse Deum, quem illi sub variis nominibus colebant. De qua re Medaurensis quidam Philosophus nomine Maximus *o*, & ipse Ethnicus sic scribit ad Augustinum. Equidem unum esse Deum summum sine initio, sine prole, naturæ seu patrem magnum, atque magnificentum, quis tam demens, tam mente captus neget esse certissimum? Hujus nos virtutes per mundanum opus diffusas multis vocabulis invocamus, quoniam nomen ejus proprium cuncti videlicet ignoramus.

2. Hæc nos de cultu Solis officium Primæ, quod post ejus exortum celebratur, vel invitos dicere compulit. Sed priusquam hinc longius abeamus, operæ pretium fuerit solerter indagare, cur antiquissimi Christianæ fidei Principes & Doctores versus Orientem orandum esse decreverint. Nam teste Tertulliano in Apologetico, quidam Gentiles à Christianis adorari Solem existimarent, quod ad Orientis regionem precarentur. Percellit acriter animum meum hæc difficultas, nam priscos Ethnicorum Sacerdotes ad hanc cœli partem conversos sacrificasse, memini me legisse apud veteres Scriptores Græcos, & Latinos: atque hunc fuisse morem Magorum, & Pythagoreorum scribunt Herodotus *p*, & Cœlius Rhodius *q*. Sanè Poëtarum Princeps sic canit:

*Illi ad surgentem conversi lumina solem
Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecorum, paterisque altaria s-
bant.*

Ubi Servius Grammaticus *r*; Disciplinam, inquit, ceremoniarum sequutus est, ut Orientem spectare diceret eum, qui esset precaturus. Ovidius *r* in Fastis:

*Hæc Dea placanda est, hæc tu conversus ad ortus
Dic quater.*

Valerius

n V. Cleverium lib. 1. Germ. antiquit. c. 26. & Vossium de Idololatria à c. 2. usque ad 18. *o* Maximus Medauren. Ep. 43. inter Epist. D. August. *p* Herodot. l. 1. *q* Cœl. Rhodig. antiq. lect. l. 12. cap. 9. *r* Virgil. 12. Æn. *s* Servius ibid. *t* Ovid. Fastus. lib. 4.

Valerius Flaccus in Argonauticis u,

Imperat hinc altè Phœbi surgentis ad orbem

Ferre manus, totisque simul procumbere campis.

Ex hoc ritu Latinus Pacatus Drepanus x statim post exordium sui Panegyrici hæc habet: Ut divinis rebus operantes in eam cœli plagam ora convertimus, à qua lucis exordium est; sic ego vota verborum, quæ olim nuncupaveram, soluturus, id oratione tempus afficiam, quo Romana lux cœpit. Inter Græcorum Epigrammata unum erat cuiusdam Pollidippi y, in quo testatur Antiquorum templa ita constructa fuisse, ut qui in eis orarent, Orientem respicerent. De eadem re Vitruvius z: Qui adierint, ait, ad aram immolantes, aut sacrificia facientes, spectent ad partem cœli Orientis. Apuleius a; Tunc Orientem obversus, & incrementa solis augusti tacitus imprecatus. Dionysius Thrax b, Antiquorum templa statim orientem solem leabant excipere, & statim orto lumine fenestris, ac foribus patefactis repleri, ubi sacrificia fiebant. Hyginus Gromaticus c; Postea placuit omnem Religionem eò convertere, ex qua parte cœli terra illuminatur. An igitur Catholica Ecclesia damnatos gentium ritus hac in re studuit imitari? Absit. Aliæ sunt causæ sanctissimi instituti, quas Orthodoxi Patres observarunt.

3. Et primò quidem ad Orientem conversi hac de causa oramus, quia nos exules esse, & peregrinos profitemur, & ad patriam nostram, unde ejeti sumus, ad terrestrem scilicet paradysum, quem Deus plantavit in Eden ad Orientem, suspiramus. Rectè Basilius magnus d: Omnes quidem inter orandum Orientem aspiciamus; pauci autem scimus, quod antiquam patriam inquirimus, paradysum quem plantaverat Deus. Hanc eandem rationem Moses Barcepha e Episcopus Syrus auctoritate multorum Patrum confirmat; atque ita ait constructa olim templa, ut ad solem orientem in mense Nisan, in æquinoctio scilicet vernali, obversa sit fabrica, quia nimirum illo mense supra paradysi locum sol oriatur. Et sic ferè antiquiores Basilicæ etiam nunc constructæ apparent, ut ortum respiciant æquinoctialem. Quare Sidonius Apol-

linaris f describens Ecclesiam à S. Patente Lugdunensi Episcopo constructam, hæc inter cætera scribit:

*Ædes celsa nitet, nec in sinistrum,
Aut dextrum trahitur; sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvovt concolor erret in metallo.*

Deinde dicit Barcepha g ad orientalem portam paradysi solam, non etiam ad reliquas collocatam esse custodiam, quia Orientis Regio præstituta erat, ut esset locus adorandi Deum. Huic doctrinæ consentire videtur Gregentius h Archiepiscopus dicens. Nos ad solis ortum orare edocti sumus, quoniam illic Deum invenimus, qui hominem formavit, & paradysum condidit. Sed clarius de hac re loquitur Germanus i Archiepiscopus Constantinopolitanus: Orientem versus precari traditum est ab Apostolis sanctis, propterea quod spiritalis Sol justitiæ Christus Deus noster in terra apparuit in orientis solis sensibilibus partibus: propterea etiam quod nos denuò paradysum illum in Eden expetimus, & speculamur ab Oriente, recuperatum iri expectantes: & etiam recipientes ortum illum lucis apparituræ in Domini secundo adventu, & regeneratione.

4. Secundam causam assignat Justinus Martyr k, sive quisquis est Auctor quæstionum ad Orthodoxos apud ipsum, ostendens hanc orandi consuetudinem ab Apostolis acceptam, non quod divinum habitaculum in illo climate existiment constitutum, sed quia Deo semper ea, quæ meliora sunt, destinamus; illa autem mundi pars hominum opinione præstantissima censetur. Nam ut scribit Dionysius Halycarnassæus l: Pars Orientalis nobilior ex Hetruscorum disciplina, & ex augurum Romanorum traditione felicior putabatur in captandis auspiciis. Accedit Augustini m sententia dicentis: Cum ad orationes stamus, ad Orientem convertimur, unde cœlum surgit: non tanquam ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique præfens est non locorum

Yyyy spatii,

u Val. Flacc. l. 2. Argonaut. x Lat. Pacatus in Pan. ad Theod. y Pollidip. apud Nat. Comit. l. 1. Myth. cap. 10. z Vitruvius l. 4. Architect. c. 5. a Apuleius l. 4. Metam. b Dionysius Thrax libro 3. Diar. apud Lud. de la Cerda in 8. Æneid. c Hyginus de limitibus. d Basilius l. de Spiritu sancto capite 27. e Moses de paradiso p. 1. c. 13.

f Sidon. Apoll. l. 2. Ep. 10. ad Hesperium. g Moses in sinep. 2. de Paradiso. h Gregent. in disput. cum Herbaso Judæo. i German. in Theoria rerum Ecclesiast. k Justinus q. 118. l Dionys. Halic. l. 2. antiquit. Roman. m Aug. l. 2. de ser. Dom. in monte cap. 9.

spatiis, sed majestate potentiae; sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus caeleste convertitur. Divinitas autem, ait Nicetas *n*, per Orientem designatur, utpotè altum, & excelsum, quoniam cum sol oritur, in sublime fertur.

5. Tertia ratio est, quia Christus, quem oramus vera lux est, verumque Oriens. Ideò benè dicit Chrysofomus *o*: Hoc semper appetamus, ut conversi ab Occidente, intenti ad Orientem agnoscamus Deum omnipotentem. Venit lux in mundum, radiavit mentibus nostris obscuris, declarata sunt terra, manifestata sunt occulta, tenebrosa aperta, ut lux oriretur nobis. Ita Propheta pollicitus est *p*: *oriatur vobis timentibus nomen meum Sol justitiae*. Psalmista item dicit *q*: *lux est justis, & rectis corde letitia*. Igitur in oratione à Christo vero Sole illustramur, sicut illustrantur à sole corporeo, qui respiciunt ad Orientem. Sententia Platonis est, quam laudat, & citat Nazianzenus *r*, idem in sensibilibus esse solem, quod Deus in intellectuabilibus: ut enim hic mentem, ita ille oculos illustrat; atque ut hic res eas omnes, quae animo, & ratione intelliguntur, pulchritudine vincit; ita etiam ille eas, quae oculorum sensu percipiuntur. Approbat hanc sententiam disertis verbis Athanasius *s*: Non ideò adoramus ad Orientem, quod in ea parte mundi Deus aliquo modo circumscriptus habitet, sed quia Deus lux est vera: eam ob causam ad creatum istud lumen conversi, non illud, sed Creatorem adoramus, & ex elemento omnium splendidissimo omnium elementorum splendidissimum Creatorem veneramus. Consentit Clemens Alexandrinus *t*: Quoniam autem diei natalis imago est oriens, ilinc quoque lux augetur, quae primum illuxit ex tenebris; sed etiam iis, qui voluntantur in ignorantia, exortus est dies cognitionis veritatis, ideò orantes docemur verti ad orientem. Sic honor qui ab Ethnicis soli creato deferebatur, datus est à fidelibus Christo vero soli: sicut de Circensibus ludis, qui fiebant in honorem Solis loquitur Corippus Africanus *u* his versibus:

n Nicet. in orat. 39. Naz. n. 15. *o* Chryf. tom. 1. Hom. in cap. 6. Zach. p. Malach. 4. 2. *q* Psal. 96. *r* Nazianz. orat. 34. *qua est 2. de Theolog.* *s* Atha. qu. 37. ad Antiochum, si tamen ejus est hieiber. *t* Clem. Alex. lib. 7. Strom. *u* Corippus lib. 2.

Hunc veterum primi ritum non ritè colebant.
Esse Deum solem recta non mente putantes.
Sed factor solis postquam sub sole videri
Se voluit, formamque Deus de Virgine sumpsit
Humani generis, tunc dempto solis honore
Est Christo delatus honor.

Memorable est, quod Palladius *x* refert in Historia Lausiaca, Elpidium Abbatem totis viginti quinque annis nunquam versum fuisse ad Occidentem, sed semper ad Orientem respexisse, quamvis spelunca ejus posita esset in cacumine montis: adeò hujus ritu orandi ad Orientem tenax fuit. Huc etiam pertinet quod de quodam adolescente narrat in prato spiritali Joannes Moschus *y*: hic enim de homicidio falsò accusatus militibus dixit; Per Dominum vos rogo, suspendite me ad Orientem, ut illum videam, quando suspensus ero. Sed postea ab imminente morte liberatus fuit.

6. Quartam rationem docet Damascenus *z*, cui adstipulantur Cassiodorus *a*, & Hugo Eterianus *b*. Dominus enim cruci pro nobis affixus humeros ad Orientem, faciem vertebat ad Occidentem. Ideò nos oramus ad Orientem, ut in faciem Christi respiciamus. Adde quod, juxta Propheticum carmen, psallimus Domino, *c* *qui ascendit super caelos caelorum ad Orientem*, ut eum ascendentem in caelum corde, & votis prosequamur. Hinc etiam Magi venerunt ab Oriente adorare Dominum, ut fides, quae sol animae est, inde inciperet apparere, unde sol oriri solet. An non item ex Oriente in fine dierum creditur esse venturus? Ad Orientem idcirco convertimur, ait Hilarius Pictaviensis *d*, quia ipse, secundum Prophetam, oriens ex alto sit, & ascendit ad Orientem, ut eò regressus unde descenderat oriens nosceretur, ipseque sit omnibus in hunc caelestis sedis ascensum rursus auctor oriundi. Nam id ipsum sequens sermo significat, cum dicitur, Ecce dabit voci suae vocem virtutis. Numquid ulla vox potest majoris esse virtutis, quam dissolutorum corporum pulverem in formam cogere, soliditatemque membrorum, & vitam rursus in homines, animasque renovare, & corruptionem naturae imbecillis naturae caelestis incorruptione mutare? Haec humanae spei vera, & perfecta constantia est, haec divinae magnificentiae bonitas absoluta. A-

liam

x Pallad. c. 108. *y* Joann. Moschus cap. 72. *z* Damasc. lib. 4. de fide orth. cap. 13. *a* Cassiod. ad Psalm. 67. *b* Hugo Eterian. lib. de regressu anim. cap. 14. *c* Psalm. 67. *d* Hilar. in Psalm. 67.

nam hujus causæ confirmationem habemus ab Athanasio e: Quare, inquit, oramus ad Orientem? Quia Spiritus sanctus per Davidem Prophetam præcepit f, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*. Quod si Judæus objiciat, ubinam steterunt pedes Domini? Zacharias Prophetæ respondet g: *& stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivæ, qui est contra Hierusalem ad Orientem*.

7. Quinta tandem ratio esse potest, ut inter nos, & Infideles discrimen sit. Consuevit Ecclesia Dei, ait Lucas h Tudenfis Episcopus, orare ad Orientem, ut per hoc à sectis variis, & erroribus separaretur, quæ Sole justitiæ illustrata se Domino soli Christo Jesu desponsavit. Hæretici tenebris obcæcati à vero sole remanent alieni, & modò ad Orientem, modò ad Occidentem, modò ad Meridiem, modò ad Septentrionem orant, & circumferuntur vagi in omnibus actionibus suis. Orant Saraceni ad meridiem, & Judæi diverso modo. Catholici verò, quibus divina Scriptura dicit, *i Vobis timentibus nomen Domini orientur Sol justitiæ*, orant ad Orientem divino oraculo admoniti per Salomonem, qui dicit Deo: *k Oportet solem prævenire ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis ibi te adorare*. Et quia, ut ait David l, *exortum est in tenebris lumen rectis*, debet populus Dei respicere, & adorare ad Orientem, ut ille de quo dicitur, *m Oriens vocabitur nomen ejus*, qui est oriens ex alto Deus Israël, fideles lumine claritatis suæ perfundat, *qui habitat lucem inaccessibilem*, & in lucem suæ Divinitatis præcepit credere dicens n: *Credite in lucem, ut filii lucis sitis*. Testatur etiam ipsa Veritas o, quod *qui male agit, odit lucem, & qui facit veritatem, venit ad lucem*. Hætenus Lucas. Quod verò Turcæ, & Saraceni conversi ad Austrum orientem, testatur Euthymius p in Panoplia. Manichæi, teste Augustino q, orationes faciebant ad solem per diem quaquaversum circumit: ad lunam per noctem si appareret; si autem non appareret, vertebantur ad Aquilonem. Mercurius Trimegistus r sole occidentem ad Austrum respicere eum præcipit, qui oraturus est; at sole

orientem in eum, qui dicitur subsolanus. Judæi autem orabant ad Occidentem, quia ostium tabernaculi ad Orientem respiciebat. Et illi quidem occidenti literæ insistant habentes velamen in cordibus suis: nos spiritu vivificante illustrati ut filii lucis in luce ambulamus vero lumini adhærentes, de quo scriptum est, *f super te autem orientur Dominus, & gloria ejus in te videbitur*. Cæterum de hoc ritu præter Auctores supra citatos agunt Clemens Romanus t, Gregorius Nyssenus u, Anastasius Nicænus x, D. Thomas y, & alii recentiores.

S. III.

Veterum opiniones de sole. Verus Sol adorandus, qui est Christus. Quis sit ignis obscurans solem. Cur oremus horâ prima.

r. **A** Chilles Tattius z in Isagoge ad Arati Phænomena veterum Physicorum ridiculas de sole opiniones recenset. Docet enim Plato solem ex igne constare: quidam è terræ, ac nubium exhalationibus. Philolaus eundem quicquid habet igneum, ac transparens ex æthereo igne, qui supra ipsum est, exprimere putat, ac per quædam rimarum interstitia splendorem ad nos transmittere. Epicurus pumicis speciem habere censet, atque ex igne per quædam foramina splendorem ejaculari. Anaximander lucem ab eo, qui sit rotæ similis, emitti sentit. Hæraclitus scaphæ similem putat, Stoici sphæræ, alii disco. Quidam pedalem, alii octuplo, alii undevicies terra majorem faciunt. Omitto Porphyrii placitum relatu indignissimum, quod curiosus lector inveniet apud Georgium Pissidem in Cosmurgia. Plures quoque de sole absurdas opiniones referunt Theodoretus a, & Plutarchus b. Manichæi solem navim esse asserabant de purissima Dei substantia fabricatam, ut refert Augustinus c. Narrat Cyrillus Alexandinus d Anaxagoram Philosophum morte

Yyyy 2 ab

f Isai. 60: 2. t Clem. Rom. lib. 2. consi. apost.
 Tertull. in Apolog. c. lib. adv. Valentin. Origen.
 hom. 5. in Num. Naz. epist. ad Philagrium. Epi-
 phan. lib. 1. tom. 1. cap. 19. u Greg. Nyss. lib.
 de orat. x Anastas. qu. 18. in script. y Tho-
 mas 2. 2. qu. 84. art. 3. z Achill. Tattius ad Ara-
 ti Phæn. c. 19. 20. a Theoret. lib. 1 c. 4. de cur.
 Græc. affect. b Plutarch. de Placitis Philosoph.
 lib. 2. cap. 20. c Aug. lib. 20. contra Faustum.
 d Cyrill. Alex. lib. 6. adv. Julianum.

e Athanas. qu. 37. citata. f Psalm 131. g Zachar.
 14: 4. h Lucas Tuden. lib. 2. adv. Albigenes cap.
 23. i Malach. 4: 2. k Sap. 16: 28. l Psalm.
 111. m Zach. 6: 12. n Joan. 12: 36. o Joan.
 3: 20. p Euthym. Panopl. p. 2: tit. 24. q Au-
 gust. lib. 20. contra Faustum. r Trimegist. in
 sine Aclepi.